

Bölüm 12

SPORDA KALABALIK YÖNETİMİ

Arif ÇETİN¹
Ayşe DEMİR²

KALABALIK KAVRAMI

Kalabalık yeni bir olgu değildir. Büyük şehirlerde ve kasabalarda günlük iş yükü, kimi zaman yeni yıl gibi özel gün kutlamaları, bazen bir futbol ya da buz hokeyi maçını izleyenler gibi çok sayıda insanın belirli bir amaç için nispeten küçük bir alanda yoğunlaştığı durumları temsil eder.

Le Bon (1996) ise kalabalığı “Belirli belirli koşullar altında ve yalnızca bu koşullar altında, bir insan yığını, onu oluşturan bireylerinkinden çok farklı yeni özellikler sunar. Toplantıda bulunan tüm kişilerin duygu ve düşünceleri tek ve aynı yöne gider ve bilinçli kişilikleri kaybolur. Kolektif bir zihin oluşturulur, kuşkusuz geçicidir, ancak çok net bir şekilde tanımlanmış özellikler sunar.” şeklinde tanımlar.

“Örgütlenmek üzere olan bir kalabalığın birincil özelliği olan bilinçli kişiliğin kaybolması ve duygu ve düşüncelerin belirli bir yöne dönmesi, her zaman bir noktada birden fazla kişinin aynı anda bulunmasını gerektirmez. Dolayısıyla binlerce yalıtılmış birey, belirli anlarda ve belirli şiddetli duyguların etkisi altında- örneğin büyük bir ulusal olay gibi- psikolojik bir kalabalığın özelliklerini edinebilir” (Le Bon, 1996). Bu durum da kalabalıkların belirli kurallar çerçevesinde yönetilmesini gerektirmekte ve kimi zaman denetleyiciler için bazı sorunlara neden olmaktadır. Örneğin halkın güvenliğini sağlamak için kalabalığı denetlemekle görevlendirilenlerin karşılaştığı sorunlardan biri, uygun bir strateji belirlemek için kalabalığın ortak fikirlerini belirlemenin kolay olmamasıdır. Bunun nedeni, kalabalığın örgütlenmesinin sosyal, ırksal, dini ve kültürel bileşime ve aynı zamanda orijinal ortak amaçlarını, yani yeni yılı kutlamayı destekleyen duygu-

¹ Doç. Dr., Haliç Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü, arifcetin1985@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü, aysemdemir@hotmail.com

sal nedenlerin doğasına ve yoğunluğuna bağlı olarak değişmesidir. Her durumda, kalabalık bir dereceye kadar hareketliliğe sahip olacaktır ve bu hareketliliği kontrol etmeye yönelik her hangi bir girişim, bireysel ve grup sınırlılığına neden olarak öngörülemeyen dürtüsel eylemlere yol açabilir (Kingshott, 1993).

KALABALIK YÖNETİMİ VE TEMEL UNSURLARI

Kalabalık yönetimi, büyük insan gruplarının bir araya geldiği etkinliklerin düzenli ilerlemesine verilen organize ve doğrulanmış planlama ve yöndür. Kalabalık yönetiminin bir parçası olarak, insan gruplarının davranışlarını yönlendirmek veya sınırlamak için önlemler alınabilir. Buna kalabalık kontrolü de denir. Kalabalık kontrolünün temel unsurları şöyle sıralanabilir:

- Sürekli bir kalabalık akışı
- Aşırı yoğun kalabalıkların önlenmesi
- Yönetilebilir bir genel trafik akışı yaratmak
- Riskleri en aza indirmek
- İlk yardım olaylarının, olay raporlarının ve şiddet içeren suçların sayısının sınırlandırılması

Kalabalık, siyasi mitingler ve spor etkinlikleri gibi ortak bir amaç veya bir dizi duygu aracılığıyla tanımlanabilen büyük bir insan grubunu ifade ettiğinden (Powell, 1994) kalabalıklar, spor etkinlikleri sırasında tanık olunanlar gibi paylaşılan duygusal deneyimlerle tanımlanır (Price, 2003).

Futbol etkinliklerine katılan büyük kalabalıklar göz önüne alındığında, kalabalık problemlerinin potansiyeli genellikle yüksektir (Powell, 1994). Futbolda şiddet, İngiltere'de Kral Edward 11'in maçları çevreleyen düzensizliğin sosyal huzursuzluğa yol açabileceğine inandığı için futbol faaliyetlerini yasakladığı bildirildiği 14. yüzyıla kadar uzanabilir (Kwalimwa, 2014). Dünya çapında stadyumlarda, arenalarda ve diğer sporla ilgili mekanlarda izdihamlar, yangınlar, bombalar, ısı bitkinliği, sahne çökmeleri, aşırı kalabalık ve ayaklanmalar her yıl binlerce ölüm ve yaralanmaya neden olmaktadır. Bir mekânın düzeni, sirkülasyon yollarının tasarımı, tesislerin tasarımı ve konumu, kalabalık davranışı üzerinde temel bir etkiye sahip olabilir. Örneğin, küçük girişler veya sınırlı sayıda turnikeler, kalabalık alanlarda kalabalığın akışını kontrol edebilir, ancak tehlikeli durumlara da neden olabilir (Powell, 1994). Kalabalıkta izleyici yönetiminin organizasyonunu ve yönünü doğrudan etkileyen unsurlar ise şöyledir:

- Araç ve yaya trafiği akışları
- Kalabalık kontrol bariyerleri, barikatlar, turnikeler ve tabelalar
- Güvenlik hizmetleri, rehberler ve görevliler
- Düzenlemeler, kuralların iletişimi, planlama ve düzenleme kuralları
- Acil durum ve afet planları (ve gerekli yedekler)
- Kalabalıklarla ve personel ile yönetim arasındaki iletişim
- Bekleme sürelerini sınırlama ve amaçsızlık hissi (arama)
- Ambiyans oluşturucular, renkler, aydınlatma ve müzik
- Büyük verilere dayalı tahminler
- Yemek servisi, tuvaletler, vestiyerler ve araç park yeri
- Hava koşullarından korunma

Artan etkinlikler ve ziyaretçi sayıları, kalabalık yönetimini büyüyen ve evrensel olarak iyi bilinen bir tema haline getiriyor. Bir etkinliğin güvenli olduğundan emin olmak için kalabalık yönetimi kullanılır. İnsanlar ve konum gibi bazı faktörler temelde önemlidir.

PAYDAŞLARLA HAZIRLIK

İlgili taraflarla mümkün olan en kısa sürede hazırlık görüşmelerinin başlatılması önemlidir. Örneğin, polis ve diğer acil servisler, potansiyel sanatçılar, güvenlik, yerel sakinler vb. Bu, planının uygulanabilir olup olmadığını ve ne ölçüde mümkün olduğunu test etmek içindir. Ayrıca, faaliyet hakkında iyi bir genel bakışa sahip olmak, ziyaretçileri tanımak ve riskleri belirlemek için de önemlidir.

Ziyaretçi profili

Etkinliği ziyaret edecek insan türlerinin, kalabalığın ne kadar büyük olacağını ve kalabalığın bileşiminin ne olacağını iyi bir tasvirini sağlar. Ayrıca, kalabalıkları oluşturan ziyaretçi profilleri farklılık arz eder. Örneğin bir futbol maçında aileler futbol taraftarlarından farklı davranır, erkekler kadınlardan farklı tepki verir vb.

Konum

Potansiyel sorunları analiz ederken ve önlerken, ziyaretçinin yanı sıra konum da çok önemlidir. Etkinlik kırsal mı yoksa kentsel bir yerde mi, etkinlik alanı kaç metrekaare, erişim yolları nasıl, hangi park yerleri mevcut gibi konular ön

plana çıkar. Ayrıca bölgedeki trafik akışına da iyi bakılmalıdır. Konum girişi ve buna giden yollar analiz edilmelidir.

Bir yere aşına olan ziyaretçilerin, en sevdikleri görüntüleme alanlarını ya da rotaları bilinen ilgi çekici noktaları kullanma olasılıkları daha yüksektir ve rotalar kapalı olduğunda bile bunu yapmaya devam edebilirler. Yeri bilmeyenler hangi yöne gideceklerine karar verirken yolları kapatabilirler. Acil bir durumda, insanlar daha tehlikeli görünse bile çoğu zaman en iyi bildikleri yoldan saparlar (Powell, 1994). Bir stadyumda kalabalığın felaketine, yaralanmasına veya şiddetle yol açabilecek diğer faktörler şunlardır: dik yokuşlar, çıkmaz sokaklar, kilitli kapılar, birkaç güzergahın birleşmesi ve engebeli veya kaygan zemin basamakları (Taylor, 1989).

Taraftar rekabeti, genellikle bir spor stadyumunda kalabalığın ölümü, yaralanması veya zarar görmesiyle sonuçlanan, kalabalık şiddetinin önemli bir nedenidir (Carter vd., 1989). Örneğin 1985'te Belçika'nın Brüksel kentindeki Hysel Stadyumu'nda İngiltere'nin Liverpool'u ile İtalya'nın Juventus'u arasındaki rekabet, 39 kişinin öldüğü ve 600 kişinin yaralandığı bir felakete yol açmıştır (Powell, 1994).

Türkiye'deki ilk futbol terörü 1967 yılında Kayserispor-Sivasspor maçı sırasında yaşanmıştır. Kayserispor'un 20. dakikada 1-0 öne geçtiği maçta iki takım taraftarları arasında tansiyon yükselirken, Kayserispor taraftarlarının start almasıyla çıkan panikte ezilme ve havasızlık sonucu 2'si Kayserili ve 41'i Sivasslı toplam 43 taraftar panik esnasında sıkışarak hayatını kaybetmiş, bu olay sonrası iki şehir taraftarları arasındaki münakaşa yıllarca devam etmiş ve bu nedenle 1990 yıllarına kadar iki takım karşı karşıya getirilmemiştir (wikipedia).

Spor etkinlikleri sırasındaki aşırı kalabalık, stadyumlardaki afetlerin bir nedeni olarak da belirtilmektedir (Dimmock vd., 2005). 1989'da İngiltere'nin Sheffield kentindeki Hillsborough stadyumunda 93'ten fazla kişi boğulmuş ve 200'den fazla kişi yaralanmıştır. Beklenenden daha fazla taraftar stadyuma girmeye çalışınca, kalabalığın baskısını hafifletmek için polislin kapıları açmasını istemiş, taraftarların üstü kapalı teraslara akın etmesi moral bozucu olmaktan çok kritik bir aşırı kalabalık yarattı (Taylor, 1989). Benzer şekilde 1985 yılında Mexico City'de Hillsborough Stadı'nda meydana gelen olaya benzer bir olayda 10 kişi ölmüş, 30 kişi yaralanmıştır (Bralley, 2007).

Çoğu büyük kalabalık felaketi, bu çerçeveden bakıldığında basit kalabalık yönetimi stratejileriyle önlenemez. Kalabalık yönetimi için özellikle kritik olan, ilgili tarafların rollerinin, gelişmiş istihbaratın kalitesinin ve planlama sürecinin

etkinliğinin tanımlanmasıdır. Sorun çıkaranların stadyuma girmesini bir süreliğine engelleyen daha katı kuralların ve yasal hükümlerin getirilmesi, kalabalık felaketini azaltabilecek bir önlemdir (Garland ve Rowe, 2000).

MEKÂN ÖZELLİKLERİ VE SEYİRCİ ŞİDDETİ

Seyirciler ve eğlendiriciler arasındaki şiddetin, aralarında daha az fiziksel mesafe olduğunda ortaya çıkması daha olasıdır (Price, 2003). Aksiyona yakın seyircilerin sözlü hakaretleri ve diğer saldırgan davranışları da kendilerini tehdit edilmiş veya saygısız hissedenden eğlendiricilerin misilleme davranışlarını tetikleyebilir (Sappenfield, 2004). Aşırı gürültü seviyeleri izleyicide yüksek düzeyde tahrişe neden olarak kişilerarası saldırganlık olasılığını artırır (Branscombe ve Wann, 1992).

Stadyumlarda seyircilere sunulan oturma düzeni de seyircilerin saldırganlık düzeylerini belirlemektedir. Bireysel koltuklar, daha düşük şiddet seviyeleri ile ilişkilidir. Ayrılmış koltuklar, erken ve yoğun kalabalıkların bir etkinlikten saatler önce toplanmasına neden olan faktörleri büyük ölçüde ortadan kaldırılabirirken, sınırlı birincil koltuk için bilet almaya gelen büyük kalabalıklar bunun yerine bilet satış noktalarında erken toplanabilir (Russel, 2004).

Tüm kalabalıklar stadyuma girerken ve çıkarken müsabaka sonunda mobil hale geldiğinden, atanan koltuklar etkinlik sırasında düzeni sağlamaya yardımcı oluyor gibi görünür. Koltuklar tahsis edilmediğinde coşkulu taraftarlar sahneye çıkıp önlerini ezmeye çalışacaklardır. Koltuksuz boş alanlar, moshing'i (şiddetle dans etmeyi) teşvik edebilir veya şenlik ateşi yakmak için yerler sağlayabilir. Boş koltuklara veya korkuluklara doğru hareket eden insanlar, bilet sahibi geldiğinde hareket etmeyi reddederlerse bu durum saldırganlığı teşvik edebilir. Zemine vidalanmayan geçici koltuklar silah haline gelebilir (Arbetter & Holy, 1994).

Madensen ve Eck'e (2008) göre yüksek sıcaklık, seyirci ve oyuncu saldırganlığı arasında pozitif bir ilişki vardır. Stadyumlarda ve arenalarda sıcaklık ne kadar yüksek olursa, şiddet olasılığı da o kadar yüksek olur. Seyirciler ayrıca soğuk hava koşullarında "ısınmak" için daha fazla alkol içerek saldırgan davranış olasılığını artırır (Reifman, Larrick & Fein, 1991).

Kentsel stadyumlarda, banliyö mahallelerindeki stadyumlardan farklı sorunlarla karşılaşabilir. Şehir içi bir tesisin, bir banliyö tesisinden daha agresif taleplerle ilgili sorunları olması daha olasıdır. Mevcut topluluk sorunları, stadyum etkinliklerinde şiddet olasılığını etkileyebilir (Bale, 2000). Spaaij (2006), bölgesel özdeşleşme üzerine yaptığı çalışmasında, taraftarların belirli alanları

evleri, 'çim' veya bölge olarak tanımlama biçimlerinin, gruplar arası rekabetin inşasında çok önemli bir rol oynadığına dikkat çekmiştir. Abbott ve Geddie (2000), taraftar davranışını tahmin etmek ve uygun güvenlik önlemlerini uygulamak için yöneticilerin ev sahibi etkinliğin koşullarını ve spor tesisinin çevresini dikkate alması gerektiğini vurgulamaktadır.

FIFA'ya (2008) göre, bir stadyuma girme kapasitesi, yani bir saat içinde turnikelerden ve/veya diğer kontrollü giriş noktalarından geçebilecek kişi sayısı aşağıdaki faktörlere göre belirlenir; turnike veya giriş noktası sayısı; yönlü bilgi ve iletişimin yeterliliği; seyircilerin stadyum düzenine aşinalığı; engelli erişimi ve turnikelerin/giriş noktalarının tasarımı, türü ve durumu gibi özel gereksinimler dahil olmak üzere giriş kategorilerinin bölünmesiyle gerçekleşir. Stadyum tesislerine giriş ve çıkışların tasarımı taraftarların güvenli hareket etmesine büyük katkı sağlamaktadır (Connors, 2007). Buna iyi bir örnek, 1991 yılında New York City Üniversitesi'ndeki bir spor salonunda bir basketbol maçı sırasında dokuz kişinin boğulduğu olaydır. Spor salonunun alt kat girişindeki kapılar sadece dışarıya açılıyordu. Merdivenlerde kuyruğa giren vatandaşlar, yukarıdan gelen kalabalığın baskısı ile kapalı kapılara sürülmüştür. Mekânın dışındaki polisler iç güvenlikle iletişim kurmamış ve meydana gelen felaketten haber alamamışlardır (Connors, 2007).

FIFA (2008), her stadyumun bir saha operasyon merkezine, stadyumdaki güvenlik ve güvenlik operasyonlarından sorumlu kişilerin, öncesinde, sırasında ve sonrasında herhangi bir duruma yanıt olarak kaynakları izleyebileceği, kontrol edebileceği ve yönlendirebileceği bir odaya sahip olmasını tavsiye etmektedir.

ETKİNLİK ÖZELLİKLERİ VE SEYİRCİ ŞİDDETİ

Westine (2003) göre, insanlar, özellikle erkekler, beş tür kişisel tehdidin bir kombinasyonu ile karşı karşıya kaldıklarında, şiddet kabul edilen bir başa çıkma davranışı haline gelir:

- Ahlaki değere yönelik tehditler,
- Yetişkin statüsüne yönelik tehditler,
- Fiziksel iyiliğe yönelik tehditler,
- Erkekliğe yönelik tehditler
- Kişisel yeterlilik duygularına yönelik tehditler.

Daha az “deplasman takımı” taraftarı olan futbol maçlarının şiddet üretme olasılığı daha düşüktür. Spaaij (2006) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bölgesel kimlik holigan kimliklerin inşasında ve gruplar arası rekabette önemli bir rol oynamaktadır. Son derece adanmış taraftarlara sahip takımlara ev sahipliği yapan mekanların seyirci şiddeti yaşama olasılığı daha yüksektir (Wann, 2006).

Büyük bir zafer, stadyum içinde veya bitişik otoparklarda veya mahallelerde ve daha da fazlası karşı takımların oynadığı yerlerde kutlama isyanlarına neden olur (Russell, 1983). Sporseverlerdeki saldırganlık, seyirci beklentilerini karşılamayan takım performansları ile ilişkilendirilmiştir (Wann 2006). Sahada gerçek veya algılanan kötü hakemlik de taraftarlar tarafından şiddeti tetikleyebilir (Lowrey, 2002) ve bu Kenya'daki şiddetin ana tetikleyicisi olmuştur. Örneğin Kenya'da Thika Gençlik Futbol Kulübü ile Kiandutu Gençlik Futbol Kulübü arasında oynanan maçta bir yardımcı hakem ölmüş, diğer maç görevlileri de yaralanmıştır. Kiandutu Youth taraftarları, Thika Youth'un golünün ofsayt olduğunu iddia ederek protesto etmiştir (Wandera, 2009).

Benzer şekilde 2 Kasım 2013 tarihinde Mombasa'da AFC Leopards Futbol Kulübü taraftarları, kulübün Kenya'daki Mbaraki Spor Kulübü'nde Bandari Futbol Kulübü ile oynadığı lig maçında 20 dakikalık bir duraklamaya neden olmuştur. Taraftarlar, hakemi taraflı hakemlik yapmakla suçlamış ve bu da ev sahibi takım lehine 2-1 golle sonuçlanmıştır. AFC Leopards Futbol Kulübü taraftarları, saha güvenliği tarafından uzaklaştırılmadan önce sahayı işgal ederek hakeme saldırmaya çalışmıştır (Kwalimwa, 2014).

Alkol, şiddet uygulayan kişileri “devam ettirmez”ken, alkol şiddet davranışına yatkın kişilerin yargularını bozabilir (Lowrey, 2002). Aşırı alkol tüketimi, kişilerin aşırı özgüvenli ve dikkatsiz olmalarına, çevrelerinin farkındalığını kaybetmelerine ve saldırgan olarak algıladıkları kişilere şiddetli tepki vermelerine neden olabilir (Johnson, 2004).

Miller ve Gillentine'e (2006) göre, stadyum etkinliğinin gerçek süresi her zaman ayrılan süreden daha uzundur. Toplama ve dağıtım süreci, daha büyük ve daha popüler etkinliklerin süresini önemli ölçüde uzatabilir ve izleyicilere şiddet içeren davranışlarda bulunmaları için daha fazla zaman verebilir. Etkinlikten önce ve sonra sosyalleşme (bagaj kapağı gibi) birçok spor etkinliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve seyirciler bu süre zarfında genellikle çok miktarda alkol tüketir. Sondaj faaliyetleri sırasında ölüm dahil çeşitli ciddi yaralanmalar meydana gelebilir. Oyun öncesi ve sonrası etkinlikleri hedefleyen şiddet karşıtı stratejiler geliştirmedeki başarısızlık, seyirci şiddeti olasılığını artırabilir (Miller & Gillentine, 2006).

KALABALIKLARI ÖLÇMEK

Kalabalık davranışını ölçmek için sınırlı sayıda model uygulaması olmuştur. Kalabalık, bir ruh hali olarak tanımlanmıştır. Kitle toplantılarında tıbbi iş yükünü etkileyen bir faktördür, ancak kalabalık ruh halini izlemek ve ölçmek için önemi, pratik uygulamaları sınırlı ilgi görmüştür.

Birleşik Krallık'ta, halka açık bir etkinliği desteklemek için gereken kaynakları hesaplayan bir matris, kalabalığın bir göstergesi olarak seyirci profilini kullanır. Tanımlayıcılar arasında aile gruplarının karışımı, genç yetişkinlerin, çocukların ve gençlerin varlığı ve rakip gruplar. Avustralya Acil Durum Yönetimi tarafından kitlesel toplantılardaki kalabalık türleri, hareket, katılım ve davranış gibi temel tanımlayıcılar olarak tanımlanmıştır.

Kalabalık Tipleri

- Gezici: Yürüme, genellikle sakin
- Engellilik/Sınırlı Hareket: Kalabalığın sınırlı veya kısıtlı hareketi vardır; ek planlama gerektirir
- Tutarlı/İzleyici: Belirli bir etkinliği izlemek
- Etkileyici/Harika: Duygusal serbest bırakma, örneğin topluluk eğlencesi koşuları
- Katılımcı: Gerçek olaylara dâhil, örneğin, grevler, yürüyüşler
- Agresif/Düşman: Başlangıçta sözlü, kanunsuzluğa açık
- Gösterici: Bir dereceye kadar organize edildi, örneğin, grevler, yürüyüşler
- Kaçış/Ezmek: Tehlike gerçek veya hayali olabilir
- Yoğun/Boğucu: Bireysel fiziksel harekette azalma
- Acele etme/Yağmalama: Biletler gibi bir şey elde etme/elde etme/çalma girişimi
- Şiddet: Saldırmak/terörize etmek

Kalabalık Ruh Hali Tanımlayıcıları

Pasif

- Az konuşmak veya hiç konuşmamak
- Fiziksel hareketlerin çok az olması veya hiç olmaması
- Çok az veya hiç fiziksel temas
- Seyirci katılımı çok az veya hiç yok
- Kooperatif

Aktif

- Orta derecede konuşma
- Orta derecede fiziksel hareketler
- Orta derecede fiziksel temas
- Orta derecede izleyici katılımı
- Kooperatif

Enerjik

- Önemli derecede konuşma
- Önemli derecede fiziksel hareketler
- Önemli derecede fiziksel temas
- Önemli ölçüde izleyici katılımı
- Şiddet olayları olabilir

KALABALIK ÜYELİĞİ

Kural olarak, sosyolojik olarak sınıflandırılan “pasif”ten gelen kalabalık olgusunun polis için çok az sorun yaratacağı, sosyolojik olarak sınıflandırılan “aktif”in de sorun yaratacağı kabul edilmektedir. Bunun nedeni, insan duygularının tüm kumarının odak noktasına getirilmesidir. Bu nedenle, bireysel kalabalık katılımcısının psikolojik bakış açısını ayrıntılı olarak ele almak önemlidir. Bu, hırslı bir bireyin üyeliğinin bireyin zihinsel ve duygusal durumunu nasıl etkilediği sorusunu gündeme getirmektedir.

Le Bon (1996), “kalabalığın kendini adaması, rasyonel düşünme yeteneğinin azalmasına yol açarken, aynı zamanda ortaya çıkan ilkel dürtülerle uyum içinde daha ilkel dürtülerin ortaya çıktığına” vurgu yapar. “Kolektif akıl” terimi, kitle katılımının duygusal ve irrasyonel etkisinin bir açıklamasıydı ve model vatandaşın neden sosyal düzensizlik ve şiddet gibi aşırı kalabalık davranışlarda bulunabileceğine dair rasyonel bir açıklama sunmaktadır. Le Bon (1996), insanların, özellikle bir kalabalığın anonimliğinde dürtüsel ve kontrolsüz davranışlar sergilediklerinde, genellikle mantıksız ve çoğu zaman gülünç fikirlere eğilimli olduklarını savunmaktadır. Bu mantıksızlık daha sonra bulaşma yoluyla yayılmış, bu gözlemden ortaya çıkan bulaşma teorileri, örtük olarak kalabalığın büyük ölçüde homojen bir kütle olduğunu varsaymaktadır ve teori bu homojenliği açıklamaya yönelik bir girişimdir (Kingshott, 1993).

Wheeler ve Miyake (1992), sosyal kolaylaştırma ve bulaşma teorisinde bulaşma teorisi kavramını daha da geliştirdi. Kalabalıkta yasa dışı olan ve cezasız kalan herhangi bir eylemin toplumsal ya da kişisel kısıtlamaları ya ortadan kaldıracığı ya da azaltacağı ileri sürülmüştür. Bununla birlikte, aktarım teorileri aktarımın nasıl başladığını ve bir kalabalığın belirli kesimlerinin neden etkilenmediğini ele almaz.

Birbirini tanımayan bireyler ortak bir amaç için bir araya geldiklerinde, sembolik yakınsama teorisi, bireysel üyeler “ben” ve “biz” kelimelerini kullanmaya başladığında grup içindeki bütünleşmenin nasıl sağlandığını açıklar. Griffin (1997), ‘ben’ yerine ‘biz’in, ‘sembolik yakınsama yoluyla, bireylerin bir topluluk veya grup bilinci oluşturduğunu’ savundu. Yakınsama teorileri, grup zihni ve bulaşma teorileri ile aynı temel varsayımı, yani kalabalığın tekdüzeliğini sürdürür. Bu şekilde hareket eden homojen bir insan kitlesi haline gelmektedir.

(1924), insanların bireysel olarak davranmak istedikleri gibi, kalabalıklar içinde de aynı şekilde davrandıklarını savunmuştur. Benzer düşünen insanların bir araya gelerek bir kalabalık oluşturacağını düşünmüştür. Nitekim kalabalığın ortak bir öz kimliğe, yani siyasi bir toplantıya ya da bir spor karşılaşmasına sahip olmasıyla, bu varsayımın doğruluk payı olmalıdır. Ayrıca kalabalık ortam, bireyin izolasyonda hareket eden bireye göre çok daha az alay veya misilleme korkusu ile duygularını yükseltmesine ve istenen davranışı gerçekleştirmesine olanak tanımaktadır.

Kalabalık bir ortamda bireysel davranışı açıklayacak tek bir psikolojik bakış açısının olmadığı açıktır. İnsanların davranışları, kalabalık ortamdan çıkacak “normlardan” etkilenebilir. Bu tür normlar, bireye hangi düşünce, duygu ve eylemlerin uygun olduğunu gösterir (Turner ve Killan, 1957). Argüman, bireyin etrafındaki kalabalığın üyelerinin eylem ve davranış kalıplarını takip edeceği ve dolayısıyla bireyin çoğunluğu izleyeceğidir (Brindley, 1982). Ortaya çıkan bir soru, grupların veya kalabalıkların kendilerini nasıl yönettikleri veya daha uygun olarak bir arada kalmayı nasıl başardıkları olmalıdır. Cevaplardan biri, “grubu sürdürme sürecine grup normları, yani uygun ve uygun olmayan davranışları yöneten davranış kuralları tarafından yönlendirilir” (Robertson vd., 1983). Dolayısıyla “Normlar, grup üyeleri tarafından meşru olarak kabul edilen davranış kuralları, uygun hareket biçimleridir. Üyelerin uyması beklenen bu kurallar veya davranış standartları, çoğunlukla grubun ortaya koyduğu hedeflerden türetilmiştir” (Robertson vd., 1983).

Polisin ayaklanmalara tepkisi, hesap verebilirliğin rolü ve grup normları üzerine bir saha deneyi, kalabalığın davranışının genel olarak anlaşılmasına önemli

ölçüde katkıda bulunmuştur. Temel hipotezleri, şiddet içermeyen normlar varsa hesap verebilirliktir. Bunu belirgin bir şekilde yapmak, polis ve kalabalık üyeleri arasında herhangi bir çatışma olasılığını azaltacaktır. Algılanan hesap verebilirliğin, artan kamu öz-farkındalığı, diğer kalabalık üyelerinin daha az olumlu değerlendirilmesi ve daha az gruplar arası farklılaşma ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Kroon vd., 1991).

Kalabalığın birey için neyin doğru olduğuna dair tek tip ve zorlayıcı bir öneri sunduğunu öne süren Freud'un (1922) özdeşleşme teorisi, özdeşleşme teorisinin süperegonun geçici bir ikamesi haline geldiği ve böylece bireyin davranışını kontrol ettiği kabul edilirse değerlidir.

BENZERLİK FAKTÖRLERİ

Kalabalığın içinde bulunabilecek herhangi bir bireyin kolay bir psikolojik tanımı yoktur. Bireysel kalabalık katılımcının profilini çıkarmaya çalışırken diğer faktörler de dikkate alınmalıdır. Bu faktörlere benzerlik faktörleri denilebilir. Kalabalıktaki tüm bireyler arasındaki benzerlik faktörleri yaş, ırk, sınıf, meslek ve diğer kalabalık üyeleriyle veya grup etkinlikleriyle arkadaşlık bağlarını içerebilir. Tanımlayıcı faktörlerin derecesi ne kadar yüksek olursa, bireyin kalabalık etkinliklere katılma olasılığının o kadar yüksek olduğu varsayılabilir. Bir kalabalığın içindeki fiziksel varlığın grup kimliği ve buna bağlı olarak grup hedefleri gerektirdiğini varsaymak kolay olacaktır. Böyle bir varsayım yanlış olur. Bu kalabalığın içinde kalabalığın olayını haber yapan gazeteciler olabileceği gibi yankesici gibi davranan fırsatçı hırsızlar da olabilir.

Bireyin kalabalığa katılımı, aynı yönde yürümek, şarkı söylemek veya şarkı söylemek gibi bir tür toplu eylemi içeriyorsa, birey kalabalığın kimliğini üstlenebilir. Bu tür eylemler, bireyin zihnini çoğunluğun çıkarları, endişeleri ve hedeflerine odaklayacaktır. Bunlar kalabalığın hedefi olacak. Eğer davranış kalıbı basitse, kalabalığın hedefleri kolaylıkla çoğunluğa iletilir. Seyirci hedeflerinin kalabalığın büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmesi, o kalabalığın duygu ve davranışlarının "sağduyu" olduğu izlenimini verebilir. Bireyin daha sonra kalabalığa karşı eylemde bulunmaya yönelik gizli bir eğilimi olduğu bulunur ve bu duygusal uyarılma düzeyi önemli kabul edilir (Brindley, 1982).

Kalabalıktayken, daha önce bahsedilen faktörlerin çoğu (anonimlik, ortak bir nedene katılım, sözlü ifade ve duygusal uyarılma), psikologlar tarafından çağrılan bireyin zihinsel perspektifindeki bir değişime katkıda bulunacak ve bunu yansıtacaktır. "bireysizleşme" (Ziller, 1964). Perspektifteki bu değişiklik,

kişinin bireysellik duygusunun azalmasına ve daha büyük bir organizasyonun, yani kalabalığın ayrılmaz bir parçası olma duygusunun artmasına izin verir. “Bireysizleştirme” süreci üç geniş kavram içerir. Bunlar şunları kapsar: ilk etapta kendini gözlemleme ve değerlendirmenin yanı sıra sosyal değerlendirme kaygısını en aza indirmek; suçluluk, utanç, korku ve bağlılık temelinde öz kontrolün zayıflaması; ve bireyin ketlenmiş davranışı ifade etme eğilimini düşürmek (Ziller, 1964).

KALABALIK DAVRANIŞI

Taylor (1984), şiddet ve kalabalık düzensizliği teorilerini gözden geçirerek, kalabalık davranışında ideolojik bir öge olduğu ve kalabalık davranışının düzensizlikle sonuçlanan üç geniş ideolojik perspektiften açıkça görüldüğü sonucuna varmıştır. Bu ideolojileri mevcut kurumlara göre muhafazakâr, liberal ve radikal olarak sınıflandırılmaktadır.

Muhafazakâr görüş, toplu şiddeti nadir, gereksiz, anlamsız ve mantıksız olarak görür. Mevcut siyasi ve sosyal düzenlemelerin adaletsizliği ifade etmek ve düzeltmek için yeterli olduğuna inanır. Bu nedenle, şiddetli protesto için hiçbir sebep olamaz.

Liberal perspektif, şiddet içeren davranışı, yüksek işsizlik ve yaygın sosyal yoksunluk gibi belirli sosyal koşullar altında kaçınılmaz olarak görür, ancak şiddet içeren düzensizliği sosyal reform ve değişim getirmede yalnızca orta derecede etkili olarak görme eğilimindedir.

Bununla birlikte, radikal görüş, toplu şiddeti ve düzensizliği, sosyal olarak dezavantajlı gruplar ve sosyal adaletsizlik mağdurları tarafından normal, meşru ve etkili protesto yöntemleri olarak yorumlar. Bu perspektiften, şiddetli kalabalık düzensizliği, gerçek değişim ve onunla birlikte değişimin, gücün ve kaynakların yeniden dağıtılmasını talep eden topluma bir uyarı işareti olarak görülmektedir.

Şiddetli kalabalık düzensizliğinden çıkarılan sonuçlar, alınan bakış açısına bağlıdır. Muhafazakâr bakış açısından, şiddet içeren protestoların suç, akılsız şiddet ve holiganlıktan başka bir nedeni olamaz, çünkü mevcut kurumlar yeterlidir. Bu nedenle şiddet bastırılmalı, failer cezalandırılmalı ve ahlaki değerler ve disiplin toplumun dokusuna yerleştirilmelidir.

Liberal açıdan bakıldığında, şiddeti kınarken muhafazakâr bir yaklaşımın sorunu daha da büyüteceği düşünülmektedir. Muhtemel cevap, siyasi ve sosyal reformların, toplumdaki sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı kişilerden kay-

naklanan hayal kırıklığı ve adaletsizliğin üstesinden geleceğidir.

Radikal yoruma göre, liberal perspektifin sınırlamaları vardır. İddiaya göre, başka ifade araçları olmayanlar şiddeti geleneksel ve anlamlı bir tepki olarak görüyorlar. Çözüm, maddi malların, ekonomik büyümenin ve siyasi gücün yeniden dağıtılmasına izin vermek için o toplumda gerekli olan temel değişikliklerde yatmaktadır.

SALGIN DÖNEMİNDE KALABALIK YÖNETİMİ

Vodafone 15. İstanbul Yarı Maratonu

Yarış Günü Önlemleri

Organizasyon salgın dönemi uygulamaları ve önlemleri **Yenikapı Metro ve Marmaray** çıkışından itibaren başlatılmıştır. Buradan etkinlik alanına kadar sporcular görevli ve gönüllü ekiplerinin yönlendirmesi ile sosyal mesafe gözeterek yarı maraton için 850M, 10K için ise 1050M giriş alanına kadar yürümüşlerdir. Yenikapı otopark alanı yarış günü kullanıma kapatılmıştır. Sporcuların araç ile yarışa gelmemeleri ve Yenikapı'ya kadar metroyu kullanmaları tavsiye edilmiştir. Sporcuların yarışa bir yakını ve/veya bir misafirini getirmemesi belirtilmiştir. Etkinlik alanına sporcu ve görevliler haricinde kimse alınmamış, seyirciye bu sene için izin verilmemiştir.

Sporcular Metro çıkışından itibaren seyyar ateş ölçerler le kontrol edilmiş, girişte de hem maske hem de ateş ölçer monitörlerinden (termal kamera) girerek alana giriş yapmışlardır. Alana giren sporcular göğüs numarası rengi aynı olan belirlenmiş hatta ilerleyerek ve ilk olarak soyunma çadırları ile karşılaşmışlardır. Soyunma çadırı ile karşılıklı konuşlanmış olan emanet çadırlarına çantalarını bıraktıktan sonra çadırların önünde bulunan bekleme alanlarında yerlerini almışlardır. Kendileri için ayrılan alanda beklemeye başlayan sporcular önce "CALLROOM" sonra da "START" alanına görevlilerin yönlendirmeleri ile intikal etmişlerdir.

Sporcular, start alanında 3'er metre ara ile yan yana 4 kişi, arka arkaya ise 1,5M mesafe bırakarak dizilmiş her 4 sporcu için 5'şer saniye aralıklarla start verilmiştir. 500 kişilik grubun start alması ortalama 10 dakika sürmüştür. Yarış esnasında parkurda belirli aralıklarla koşarken birbirlerini geçecek sporcular tempolu ve yavaş koşan yolun her zaman sağından koşarken, diğeri sporcu ise yolun en solundan koşarak geçeceği sporcu ile arasına yol genişliği kadar mesafe koyması belirtilmiştir.

Parkurda su ve dinlenme istasyonları belli aralıklarla konuşlandırılmış, daha önce yan yana duran masalar birbirinden 1'er metre arayla dizilmiştir. Su şişeleri ise masalarda bir sporcunun su alırken diğerine temas etmeyeceği şekilde belirli aralıklarla konulmuştur. Parkurda son sporcunun startı verildikten sonra parkurun açık olma süresi +3,5 saat olarak belirlenmiştir.

Parkurda sporcular start alana kadar maskelerini takmak zorunda olup start verildikten sonra birinci maske çıkartma alanı 50M metre sonra yolun sağında ve solunda 5'er adet 5'er metre arayla konuşlandırılmış, ikinci maske çıkartma alanı ise starttan 200M sonra yolun sağında ve solunda 5'er adet 5'er metre arayla konuşlandırılmıştır. Yenikapı - Balat - Yenikapı sahil güzergahında konuşulacak organizasyonda sporcular yarışı tamamladıklarında finish alanında bir yoğunluk yaşamamaları için sadece ihtiyacı olanlara sedye ve sağlık çadırları hizmet verilmiştir.

Madalya, gıda ve su dağıtımını emanet eşya ve soyunma çadırları yanında konuşlandırılmıştır. Yarışı bitiren herkes etkinlik alanına ilk girişteki gibi kendi göğüs numarası çizgisini takip ederek girmiş, ihtiyacı olan su ve gıda paketini aldıktan sonra emanet eşyadan çantasını alıp soyunma çadırlarını kullandıktan sonra da salgın dönemi önlemleri gereği ihtiyacı olan dinlenmenin ardından alanı terk etmeleri sağlanmıştır.

SPORCU KABUL PLANI

Alana ulaşım: Kırmızı ve Mavi çizgi ile belirlenmiş hat, metro ile etkinlik alanı arasında sporcular tarafından takip edilecek, görevlilerin ve gönüllülerin yönlendirmesiyle kendilerine ayrılan yere kadar salgın dönemi önlemleri düzeninde intikal edecekleri çizgidir.

Burada amaç sporcuların sosyal mesafe düzenini korumak, alanda kendileri için ayrılan yere ulaşmalarını en kısa yoldan sağlamaktır.

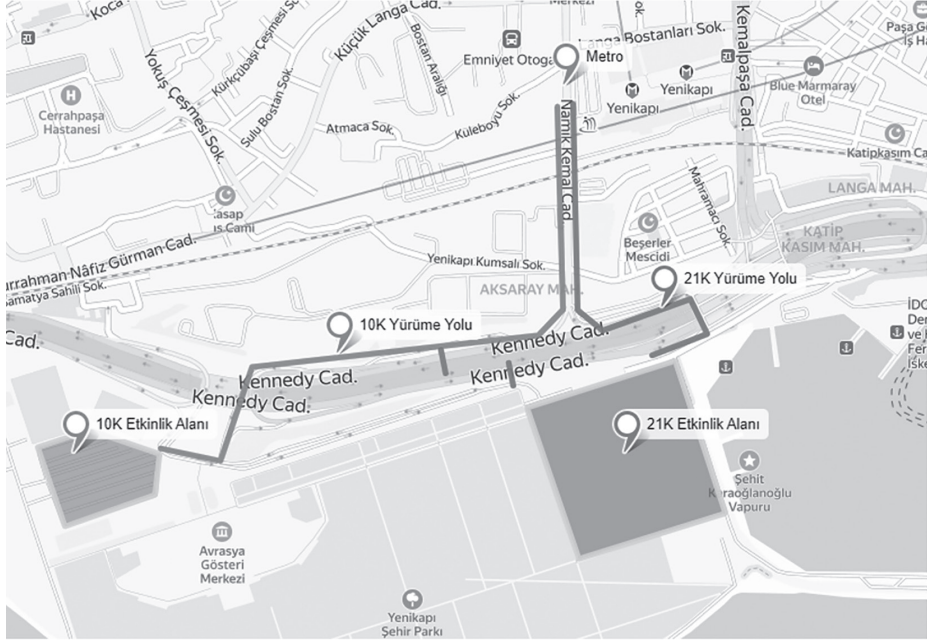
Etkinlik Alanı İstasyonu: Yenikapı Metro

Metro istasyonu çıkışında: Maske kontrol

Etkinlik Alanı girişinde: Ateş kontrol

Metro İstasyonu Etkinlik alanı Kırmızı Yürüme Hattı: 850M

Metro İstasyonu Etkinlik alanı Mavi Yürüme hattı: 1050M

ETKİNLİK ALANLARI

Sporcular etkinlik alanına girdikten sonra kendilerine ayrılan ve göğüs numarası ile ayrı renkte ve/veya ayrı harf kodlarında olan alanlarda “Call Room” çağrısı yapılan kadar bekleyeceklerdir Her sporcu için ayrılan sosyal mesafe alanı 2x3m toplamda 6 metrekaredir. Bu sosyal alan sporcuların aynı zamanda dinlenme alanları da olabilecektir.

Eşya Çadırı: Her 500 kişi ayrı eşya çadırı kurulacaktır.

Tuvaletler: 25 kişiye 1 adet, 7.000 kişi için ise; 280 tuvalet bulundurulacaktır.

Soyunma/Giyinme Çadırları: Her 500 kişi için 1 erkek + 1 kadın 5X5 soyunma çadırı.

500 kişilik Alanlar: 14 X 5.000 metrekare = 70.000 metrekare

5X5 metrelik çadıra en fazla 250 adet çanta alınacak ve bu çadırların önünde 1,5M mesafelik önleyici bant bulunacaktır. 5X5 Soyunma çadırlarının içlerinin bölünmesi ve aynı anda 4 kişinin kullanımına izin verilecektir. Her sporcunun birbirine olan mesafesi 5M olacaktır. Tuvaletlerin sayısı 100 kişi için 1 tuvalet iken; salgın döneminde 25 kişiye 1 tuvalet bulundurulacaktır. Masaj çadırları kurulmayacaktır. Kullanılan tüm mikrofonlar folyolanacaktır. Alanda irtibat sadece ekip liderleri arasında yapılacaktır. Görevliler organizasyon boyunca yerlerinden ayrılmayacaktır.

Alan yarış gününden bir gün önce dezenfekte edilecektir. Ödül töreni ve benzeri etkinlikler yapılmayacaktır. Dinlenme alanları etkinlik dışına kurulacaktır. Sporcular, ısınma hareketlerini bekleme alanında kendilerine ayrılan yerlerde yapacaklardır. Etkinlik alanında bulunan tüm bölümlerin (VIP, Basın, Soyunma Çadırları, Emanet Eşya Çadırları ve Sponsor Çadırları) sosyal mesafe göz önünde bulundurularak konuşlandırılacaktır.

Sporcular yanında çöp poşeti vb. poşet bulunduracak; içecek, yiyecek atığı, kâğıt mendil, maske vb. atıklarını bu poşette biriktirip bağlayarak genel çöp kovalarına atmaları sağlanacaktır. Tüm sporcular, görevliler ve personel virüs ve bakterilerin bulaşmasını önlemek için kendi su şişelerine sahip olacaktır. Alanda birçok noktaya hijyen koşullarına uygun çöp kovaları yerleştirilecektir. Yarışa gelecek sporcuların antrenman ve/veya yarış kıyafetlerini giyinerek gelmeleri hijyen ve sosyal mesafe kuralları nedeni ile soyunma çadırlarının az kullanılmasının sağlanması istenecektir.

Maske takmayan sporcu ve antrenörler alana alınmayacaktır. Maskesi olmayan sporcu veya antrenöre yarış yönetimi tarafından maske temini yapılacaktır.

Alanda hiçbir şekilde sosyal mesafe kuralı ihlal edilmeyecek ve el sıkışma gibi fiziksel temasta bulunulmayacaktır. Ateş, öksürük nefes darlığı gibi salonum enfeksiyonu belirtileri olan sporcular oluşturulan izolasyon odasına yönlendirilecek ve sağlık kuruluşuna haber verilecektir. Temizlik ve güvenlik personeli için siperlikli maske kullanımı sağlanacaktır. Girişlerde ve sahanın çeşitli yerlerinde el dezenfektanı bulundurulacaktır. Alanın çeşitli yerlerine COVID-19 ile ilgili farkındalık yaratmak için afişler asılacaktır. Alanda bulunan herkes için fiziksel mesafenin en az 1,5 metre olması için anonslar yapılacaktır.

Yarış öncesinde esnasında ve sonrasında kapsamlı dezenfektan ve temizlik işlemleri düzenli olarak yapılacaktır.

TARTIŞMA

Stadyum Güvenlik Özellikleri

Stadyum güvenlik özellikleri arasında CCTV güvenlik kameraları, acil çıkışlar, aydınlatma sistemi, erişim yolları ve asılmış uyarı/talimat işaretleri yer alır. Araştırmacılar, Nairobi County'deki iki Spor Stadyumunun varlığını, stratejik konumunu ve işlevselliğini belirlemek için stadyum güvenlik özellikleri üzerinde bir gözlem yapmışlardır. Moi Uluslararası Spor Merkezi, stadyumun ilk inşaatı sırasında iki yüzden fazla (200) CCTV güvenlik kamerası kurulmuştur. Kameralar stratejik olarak konumlandırılmış olsalar da eski oldukları için şu anda kullanımda bulunmamaktadırlar. Öte yandan Nyayo Ulusal Stadı'nda kamera bulunmamaktaydı. İki spor stadyumunun yönetimine göre, futbol maçları sırasında talep üzerine ve masrafları müşteriye ait olmak üzere geçici olarak CCTV güvenlik kameraları kurulmuştur. Her iki stadyumda da acil çıkışların yeterli, stratejik olarak konumlandırılmış ve işlevsel olduğu gözlemlenmiş, acil çıkışların çoğu stadyumun ana yapısında bulunduğu ve bu da ihtiyaç anında taraftarların dağılmasına yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Moi Uluslararası Spor Merkezi'ndeki acil çıkışların modern olduğu ve karanlık olması durumunda neon ışıklarla sabitlendiği belirlendi.

İki Spor Stadyumu'ndaki erişim yolları, serbest dolaşıma izin verme açısından her bir stadyumun ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde yeterli ve stratejik olarak konumlandırılmıştır. İki spor stadyumuna asılan uyarı/egitim levhalarının seyircilerin ilgisini çekmediği görüldü. İki stadyumdaki çeşitli uyarı/egitim işaretleri arasında yangın toplanma noktaları, tuvaletler, çıkış yolları, çıkışlar ve yönetim bloğu yer almıştır.

İki spor stadyumundaki farklı birimlerin yöneticilerine göre, işlevin durumuna göre diğer isteğe bağlı sabit tabelalar ısınma alanı, eğlence, soyunma odaları, ilk yardım alanı, yarışma alanı, VIP, medya merkezini içerebilir. Araştırmacılar, kritik güvenlik durumlarında, düzenin uygulanmasını artırmak için güvenlik görevlilerini gizlemek için Moi Uluslararası Spor Merkezi'nin ana stadyumunun içinden geçen bir tünelin kullanıldığı konusunda bilgilendirilmiştir. Zaman zaman, futbol sahasını sulamak için kullanılan pop-up sulama sistemi, oyun alanını istila edebilecek kabadayı taraftarları dağıtmak için ortaya çıkabilmektedir.

CCTV GÜVENLİK KAMERALARI

CCTV güvenlik kameraları, kalabalık yönetimine etkin bir şekilde katkıda bulunan ve aynı hizmeti sağlamak için gerekli olabilecek güvenlik personeli sayısını azaltan önemli güvenlik özellikleridir. Gill vd.,'nin (2002) CCTV güvenlik kameraları üzerindeki çalışması, yeterli CCTV güvenlik kameralarının büyük kalabalıkları izlemek için gereken personel sayısını azalttığını ve her halükârda suçluların başarılı bir şekilde kovuşturulmasına yol açtığını belirtmektedir. Olay yeri ve çevresinde CCTV güvenlik kameralarının kullanılması, kontrol alanındaki sorunların sınırlandırılmasına olumlu katkı sağlamaktadır (Gill vd., 2002). CCTV güvenlik kameralarının kullanılması, bir güvenlik uyarısının gerçek olup olmadığını ve olay sonrası soruşturmalarda genellikle hayati olup olmadığını, ancak görüntünün ne olduğunu belirlemek için yeterince iyi olup olmadığını netleştirmeye yardımcı olabilir (Ulusal Terörle Mücadele Güvenlik Ofisi, 2012).

FIFA Güvenlik ve Güvenlik Yönetmeliğine (2008) göre, tüm stadyumlar, tüm giriş ve çıkış noktalarını, stadyum yaklaşımlarını, stadyum içindeki seyirci konaklamalarını, merdivenleri ve oyuncu girişlerini kapsayacak şekilde konumlandırılmış yeterli ve etkili CCTV güvenlik kameralarıyla donatılmalıdır. Bu tavsiyenin ardından, devlete ait iki spor stadyumuna kurulan CCTV güvenlik kameralarının yeterli olmadığı sonucuna varılabilir.

ACİL ÇIKIŞLAR

FIFA Güvenlik ve Güvenlik Yönetmeliği (2008), acil çıkışların bir kapısı, yeterince geniş bir kapısı, her zaman görev başında ve kilidinin açık olmasını tavsiye eder. Acil çıkış kapıları, çevredeki alandan farklı bir renkte olmalı ve her iki taraftaki sayılar veya harflerle kolayca tanınabilir olmalıdır. Stadyum bir koşu parkuru içeriyorsa, araçların geçmesine izin vermek için en az bir taraf açık tutulmalıdır.

İki spor stadyumu bu önerilerin gerisinde kalmaktadır çünkü acil çıkışların çoğu kapalı ve futbol maçları sırasında kimse alanda bulunmamaktadır. Farklı renkler ve doğru genişlik ile yükseklik ölçülerine de uyulmadığı görülmektedir.

IŞIKLANDIRMA SİSTEMLERİ

FIFA Güvenlik ve Güvenlik Yönetmeliği'ne (2008) göre, güvenlik ve acil durum aydınlatması, insanların tehlikeleri, engelleri görmelerini sağlamak ve CCTV güvenlik kameralarının etkin çalışmasını sağlamak için yeterli aydınlatma sağlanmalıdır. Kültür, Medya ve Spor Dairesi (2008), seyircilerin ulaşabileceği bir spor sahasının tüm bölümlerindeki aydınlatmanın, özellikle giriş ve çıkış yolları ile ilgili olarak, seyircilerin zemine güvenli bir şekilde girmesine, çıkmasına ve hareket etmesine izin vermesi gerektiğini belirtmektedir. Zemin, gün ışığının az olduğu veya hiç olmadığı saatlerde kamusal alanda herhangi bir yerde kullanılacaksa, yeterli yapay aydınlatma sağlanmalıdır. Aydınlatma, algılamamanın yanı sıra bariz bir caydırıcılık sağlar. Aydınlatma dikkatli kullanılırsa güvenlik personeline yardımcı olacak ve CCTV sistemlerinin yeteneklerini artıracaktır (Counter Terrorism Security Advice, 2012).

ULAŞIM YOLLARI

Ulusal Terörle Mücadele Güvenliği Ofisi'ne (2012) göre, erişim noktaları etkin bir resepsiyon alanı ile minimumda tutulmalı ve yetkili kişiler dışındaki herkesin yan ve arka girişlerden erişimi engellemelidir. Bu, iki spor stadyumundaki erişim yollarındaki bulgularla uyumludur. FIFA (2008), bir stadyumdaki giriş ve çıkış noktalarının ve stadyumu çevreleyen sahanın, stadyum içinde ve çevresinde insan ve araç akışını kolaylaştıracak şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Tüm erişim kapıları, herhangi bir tehlikeye neden olmadan hızlı bir şekilde açılıp kapatılabilir. Kapılar, büyük insan kalabalığının baskısına dayanacak şekilde tasarlanmalıdır. Kapılar açıldığında sıkıca sabitlenmeli ve yanmaz kilitlerle donatılmalıdır (FIFA, 2008). Kültür, Medya ve Spor Dairesi'ne (2008) göre, kalabalığın aşağı akışında basınç uygulandığında açılmadıkları ve mekanizma veya paletleri olduğu için sürgülü veya panjurlu kapılar kullanılmamalıdır. Her kapı, tanımlayıcı numarası ile hem içeride hem de dışarıda açıkça işaretlenmelidir.

YAYINLANAN UYARI/TALİMAT İŞARETLERİ

Kültür, Medya ve Spor Dairesi (2008), işaretlerin yeterince büyük, açık, okunaklı ve uygun şekilde konumlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Zayıf

doğal ışık koşullarında, yapay aydınlatma sağlamak ve/veya yansıtıcı malzeme kullanarak işaretler yapmak gerekebilir. Kılavuz, güvenlik işaretlerinin diğer riskleri kontrol etme araçlarının yerini almadığı konusunda uyarır. Tüm mühendislik kontrolleri ve güvenlik sistemleri devreye alındıktan sonra oluşabilecek risklere karşı uyarıda bulunurlar (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, 2008). Mümkün olduğunda, işaretlerin yazıldığı dili okuyamayan veya anlayamayanlara yardımcı olmak için tasarımda işaretler gösterilmelidir (FIFA Güvenlik ve Güvenlik Yönetmeliği, 2008). Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı (2008), basitleştirilmiş kat planlarının bilet gişeleri, ana girişler ve uygun olduğunda ziyaret ekiplerinin destekçileri için uygun yerlerde gösterilmesini önermektedir. Asılan diğer uyarı/eğitim levhaları, yasaklanmış öğeleri, yön levhalarını ve koltuk ve sıra göstergesi dahil zemin düzenlemelerini içermelidir (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, 2008). İki spor stadyumunun da bu önerinin gerisinde kaldığı görülmektedir.

KALABALIK YÖNETİMİ İÇİN ETKİNLİK ÖNCESİ STRATEJİLER

Çalışmadaki olay öncesi stratejiler arasında tesis bakımı, biletlerin önceden satışı, güvenlik bilinci kampanyaları, oturma düzenlemelerinin ayrılması/sınırının belirlenmesi, yeterli güvenlik personelinin sağlanması, ilk yardım ve acil durum düzenlemelerinin sağlanması, şiddet içeren davranışlar için cezaların reklamı, komuta direkleri ve güvenlikle ilgili bilgi işaretlerinin asılması, polis teşkilatı kurulması yer almaktadır.

TESİS BAKIMI

Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'na (2008) göre tesis bakımı, yetkili personel tarafından gerçekleştirilen rutin önleyici bakım programı da dahil olmak üzere çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır. Temiz ve düzenli oturma alanları sadece daha güvenli olmakla kalmaz, aynı zamanda izleyiciler arasında sağlanan tesislere karşı daha olumlu bir tutum ve iyi davranışı teşvik etmeye yardımcı olur, bu nedenle seyirciler kabul edilmeden önce her koltuk temiz olmalıdır (Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, 2008).

Kültür, Medya ve Spor Dairesi (2008), tasarımcı veya üretici tarafından sağlanan yazılı talimatlara uygun olarak gerçekleştirilmesi gereken planlı bir bakım sisteminin benimsenmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Yönetim, her zaman uygulanması gereken planlı bir önleyici bakım programına sahip olmalıdır. İyi temizlik, spor sahalarında bir güvenlik kültürü geliştirmenin ve sür-

dürmenin önemli bir parçasıdır (Guide to Safety, 2008). İki spor stadyumunun herhangi bir planlı bakım sisteminin olmadığı açıkça görülmüştür.

BİLETLERİN ERKEN SATIŞI

Futbol maçları için önceden bilet satışları, futbol maçları sırasında bir kalabalık yönetimi stratejisi olarak Nairobi County'deki iki spor stadyumunun hem organizatörleri hem de yönetimi tarafından kısmen uygulanmaktadır.

Abbott ve Geddie'ye (2001) göre kitle yönetimi, kalabalıkların hareketini etkin bir şekilde organize etmekle ilgilidir. Biletlerin önceden satışı, geçerli biletleri olanlar için stadyum girişini kontrol etmeye yardımcı olur. Ciddi derecede kısıtlı görüşe sahip koltuklar için bilet satılmamalıdır. Bilet üzerindeki giriş kartı, verildiği konaklama yerini açıkça belirtmelidir. Katın farklı bölümlerine karşılık gelen biletlerin renk kodlaması dikkate alınmalıdır. Biletler, yalnızca bilet bilgileri tam olarak doğru sayı ve sıraya karşılık gelen mevcut koltuklar için düzenlenmelidir (Kültür, Medya ve Spor Dairesi, 2008). Hanna (1994), müşterilerin varışlarını daha geniş bir zaman çerçevesine yaymak için biletlere basılan zamanların şaşırtıcı kullanımını önermektedir. Bu, doğru koltuk arayışında iç mekandaki tıkanıklığını azaltır.

GÜVENLİK FARKINDALIK KAMPANYALARI

FIFA Emniyet ve Güvenlik Yönetmeliği'ne (2008) göre, biletlerin ön satışı için, web siteleri veya etkinlik öncesi reklamlar yoluyla güvenlik kampanyaları yürütülebilir. Bu tür kampanyalar, görüntüleyenlerin aranacaklarını bilmelerini sağlamalı, bu nedenle erken gelmelidirler. Çanta getirmemeleri ve ayrıca yasaklanmış eşyaların ve sonuçlarının bir listesini göstermeleri teşvik edilmelidir. Hanna'ya (1994) göre, biletlerin nakit satışının reklamı, izleyiciden ne beklediği hakkında mesajlar da göstermelidir. Örneğin alkol, uyuşturucu ve silah gibi yasaklı maddeler; etkinlikte havai fişeklere izin verilmeyecektir. Bilet satın almak, girişten önce bir kişi ve mülk arama emri olarak kabul edilir. Bu öneri, iki spor stadyumundaki futbol maçlarının organizatörleri tarafından uygulanmıyor gibi görünmektedir.

OTURMA DÜZENLERİNİN AYRILMASI/SINIRLANDIRILMASI

Koltukları ayırma/sınırlandırma ihtiyacı, kalabalığa bağlı en ciddi yaralanmaların, girişin ayrılmış veya belirlenmiş bir oturma yeri olmadan gerçekleştiği gençleri içeren olaylarda meydana geldiğini tespit eden Hanna (1994) tarafın-

dan yapılan bir çalışma tarafından desteklenmektedir. Ayrılmış koltuklar, kesinlikle heyecan verici ve rekabetçi kalabalıkları çeken etkinlikler için izin verilen tek koltuk olarak düşünülmelidir. Hangi tür bölme veya ayırma kullanılırsa kullanılsın yapı, izleyicinin görüşünü kısıtlamamalıdır. Biletlerin önceden satışı, herhangi bir giriş veya çıkış noktasında sayıları azaltarak başlangıçta kalabalığı bölümlere ayırmaya yardımcı olur (Hanna, 1994). FIFA (2008), yüksek riskli maçlar için rakip taraftarların, ya maç biletlerinde belirtilenler dışında sektörler tahsis ederek (zorunlu ayırma) ya da 'tehlikeli' seyirci sektörleri arasında boş stadyum sektörleri yaratarak ve ayırarak katı bir şekilde ayrılmasını önermektedir. Etkinliğin fiziksel düzenine bağlı olarak, kapıda satın alınanlardan farklı olarak avans biletleri, belirli oturma alanları için kullanılmak üzere belirli girişlerle basılabilir (FIFA, 2008).

YETERLİ GÜVENLİK PERSONELİNİN TEMİN EDİLMESİ

Weiss ve Davis (2005) tarafından yapılan çalışma, futbol maçları sırasında kalabalık yönetimi stratejisi olarak yeterli güvenlik/güvenlik hizmeti personelinin görevlendirilmesi fikrini desteklemektedir. Fazla bilgi sahibi olmayan memurlar için gerekli olmasa da, bir miktar görünürlük seviyesinin farklı bir etkiye sahip olabileceğini belirtmektedir. Girişlere daha az bilgili personel yerleştirmek (bir güç gösterisi olarak) ve etkinliğe giren insanların varlığını azaltmak, mekanlarda şiddeti önüyor gibi görünmektedir (Weiss & Davis, 2005).

Güvenlik görevlilerinin etkin stratejik konumlandırılması, bir çatışmayı belirlemede, önlemede veya dağıtmada önemli bir faktördür. Güvenlik personeli, anlaşmazlıkları ele alma, hırsızlığı önleme, acil durum hizmetlerini uygulama ve misafirler için genel olarak güvenli ve emniyetli bir ortam sağlama konusunda deneyimli olmalıdır (Abbott & Geddie, 2001). Bu da, iki spor stadyumundaki futbol maçları sırasında görev yapan güvenlik personelinin sayısının yeterli olmasına rağmen, kilit alanlarda uygun deneyime sahip stratejik konumlandırmanın eksik olabileceği anlamına gelebilir.

İLK YARDIMIN SAĞLANMASI

Abbott & Geddie (2001), merkezi bir ilk yardım istasyonunun kurulmasına ek olarak, acil sağlık hizmetlerinin ve ilk yardım müdahale ekiplerinin kriz öncesi bir strateji olarak kapsamı boyunca stratejik olarak konumlandırılmasını önermektedir. Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı (2008), tüm oturma alanlarında 1.000 ila 10.000 seyirci başına bir olmak üzere, herhangi bir etkinlikte en az iki

ilkyardımcı bulundurulmasını tavsiye etmektedir. Minimum ilk yardım odası büyüklüğü 15.000 kişilik bir kalabalık için 15 metrekare ve 15.000'den fazla kişiden oluşan bir kalabalık için 25 metrekare olmalıdır. Bir kalabalığın 2.000 kişiyi aştığı durumlarda, kalifiye ve deneyimli bir doktor bulunmalıdır. Her olayda, 5.000 ila 25.000 kişinin katılımı için en az bir tam donanımlı ambulans sağlanmalıdır. 45.000 kişilik bir kalabalığın en az iki tam donanımlı ambulansı olmalıdır. Seyirci kabul edilmeden önce ambulans spor sahasında olmalıdır (Kültür, Medya ve Spor Daire Başkanlığı, 2008).

CEZALARIN REKLAMI

Youth'a (2002) göre hem izleyicileri hem de aktörleri saldırgan davranışlar konusunda eğitmeyi amaçlayan medya kapsamı ve diğer kampanyalar bu tür davranışları caydırabilir. Taraftarlar, oyuncuların üzerine bira döktükleri için hapse atılmış ve para cezası ödemeye zorlanmıştır. Oyuncular, bir gol attıktan sonra da kaba temas veya aşırı coşkulu kutlamalar nedeniyle para cezası veya oyun cezası ile cezalandırılmıştır. Sonuçların farkında olmak, olayları veya meydana geldiklerinde şiddetini azaltabilir (Bralley, 2007).

POLİS KOMUTANLIKLARININ KURULMASI

Cox'a (1998) göre, polis memurları, sağlık personeli, stadyum personeli ve etkinlik organizatörleri gibi çeşitli gruplar arasında bilgi alışverişi yapmak için bir komuta merkezi tasarlanmalıdır. Bir kontrol/komuta merkezi, merkezi bir yerde bulunuyorsa ve her gruptan bir temsilciye sahipse en etkilidir (Cox, 1998). Merkezi bir konumda bulunan deneyimli bir kalabalık izleyicisi, görüntüleri veya kalabalığı doğrudan görüntüleyebilir ve potansiyel tehditleri gerçek problemler haline gelmeden önce tespit edebilir (Abbott ve Geddie, 2001).

GÜVENLİKLE İLGİLİ BİLGİ İŞARETLERİ GÖNDERME

Abbott & Geddie'ye (2001) göre, uygun şekilde yerleştirilmiş ve görünür işaretler, örneğin "yalnızca çıkış", uyarma, örneğin "kötü havalarda kaldırım kaygan hale gelir", yaptırım için bilgilendirme, "bunun ötesinde alkol yok" gibi bilgilendirmeye hizmet edebilir. Örneğin, "snack barların arkasındaki tuvaletler". Doğru kullanıldığında, işaretler hayal kırıklığını veya kafa karışıklığını azaltabilir. İşaretler kolayca okunabilir ve bir kalabalığın üzerinde görülebilecek kadar yüksek olmalıdır (Abbott ve Geddie, 2001). Araştırmacılar, iki spor stadyumunda etkinliğin talebine göre işaretlerin yerleştirildiği konusunda

bilgilendirilmiştir. Böyle bir düzenleme, uygulama eksikliğine yol açabilecek varsayımlara yer verir.

FUTBOL MAÇLARI SIRASINDA KALABALIK YÖNETİMİ

Futbol maçları sırasında kalabalık yönetimi stratejileri, kaçak mal için futbol taraftarlarını taramayı, stratejik olarak güvenlik personelinin görevlendirmeyi, futbol taraftarlarını toplayıp sıraya koymayı, can sıkıcı futbol taraftarlarını uzaklaştırmayı ve seyirci sayılarını düzenlemeyi içerir.

KAÇAK SEYİRCİ TESPİTİ

Ulusal Terörle Mücadele Güvenlik Ofisi'ne (2012) göre, el bagajlarının rastgele taranması önemli bir caydırıcıdır ve eşyalarının aranmasına izin vermeyi reddeden kişilerin girişi reddetme hakkı vardır. Ancak, üst arama ancak aranan kişinin rızası ile yapılabilir, ancak üst aramasına izin verilmemesi stadyuma girmeyi reddetmek için iyi bir neden olarak kabul edilebilir (Ulusal Terörle Mücadele Güvenlik Ofisi, 2012). FIFA'ya (2008) göre, tüm giriş noktaları, kişileri aramak ve nesnelere incelemek için olanaklarla donatılmalıdır. Turnikeler ve kontrol noktası tesisleri, stadyumu çevreleyen çevre duvarına dahil edilebilir ve aşırı basınca dayanabilmeli ve yanmaz olmalıdır. İki spor stadyumu, patronları çağırmak için tesis ve kapasiteden yoksundur.

GÜVENLİK PERSONELİNİN STRATEJİK YERLEŞİMİ

Abbott & Geddie'ye (2001) göre, merkezi bir konuma yerleştirilen deneyimli bir kalabalık gözlemcisi, kamera görüntülerini izleyebilir veya doğrudan kalabalığı görebilir ve potansiyel tehditleri gerçek bir sorun haline gelmeden önce tespit edebilir. Kültür, Medya ve Spor Dairesi (2008), güvenlikle ilgili tüm operasyonel görevlerin uygun şekilde eğitilmiş ve yetkin güvenlik personeli tarafından yapılmasını tavsiye etmektedir. Güvenlik görevlilerine, olay günü, birincil rollerindeki etkinliklerini azaltabilecek ek görevler verilmemelidir. Etkinlik günlerinde güvenlik görevlilerinin kolayca tespit edilip hemen iletişime geçilmesi esastır (Kültür, Medya ve Spor Daire Başkanlığı, 2008).

FANLARIN TOPLANMASI VE KUYRUĞA ALINMASI

Abbott & Geddie'ye (2001) göre, merkezi bir konuma yerleştirilen deneyimli bir kalabalık gözlemcisi, kamera görüntülerini izleyebilir veya doğrudan kalabalığı görebilir ve potansiyel tehditleri gerçek bir sorun haline gelmeden önce tespit

edebilir. Kùltür, Medya ve Spor Dairesi (2008), güvenlikle ilgili tüm operasyonel görevlerin uygun şekilde eğitilmiş ve yetkin güvenlik personeli tarafından yapılmasını tavsiye etmektedir. Güvenlik görevlilerine, olay günü, birincil rollerindeki etkinliklerini azaltabilecek ek görevler verilmemelidir. Etkinlik günlerinde güvenlik görevlilerinin kolayca tespit edilip hemen iletişime geçilmesi esastır (Kùltür, Medya ve Spor Daire Başkanlığı, 2008).

YIKICI SEYİRCİLERİN UZAKLAŞTIRILMASI

Bir kalabalık yönetimi stratejisi olarak futbol maçları sırasında taraftarların uzaklaştırılmasını desteklemektedir. Hayranların tezahürat ve bağırma hakkı varken, sürekli sesli bir biçimde gülmenin yasaklanması gerektiğini belirtmektedir. Saldırgan seyircilerin uzaklaştırılması ve izole edilmesi, nispeten küçük olayların daha ciddi şiddet biçimlerine dönüşmesini önleyebilir. Bilinen ve potansiyel sorun çıkarıcıların stadyuma girmesi engellenmelidir (Young, 2002). Bu, futbol maçları sırasında iki spor stadyumunda olmuyor gibi görünüyor. Bunun yerine, bilinen bilgisayar korsanlarının mekana girmesine ve maçın sonuna kadar sesli bir biçimde gülmelerine izin verilir. Oynayan futbol takımlarının gerçek taraftarları olarak kabul edilirler.

SEYİRCİ SAYISININ DÜZENLENMESİ

Abbott & Geddie'ye (2001) göre, aşırı kalabalık olasılığını azaltmak için bazen kapıların başlangıçta planlanandan daha erken açılması veya daha geç kapatılması gerekebilir. Giriş bilete sınırlamanın avantajı, giriş oranının daha yüksek olmasıdır. Tüm biletlerin önceden satılması durumunda bu bilgilerin yerel basın ve medyada duyurulması gerekmektedir. Ayrıca zeminde ve girişlerde gereksiz kalabalıklaşmayı önlemek için tüm yaklaşımlara halkı bilgilendirmeye yönelik işaretler yerleştirilmelidir (Kùltür, Medya ve Spor Dairesi, 2008). Kùltür, Medya ve Spor Dairesi (2008), ayakta durma kapasitesinin 10 metrekareye 47 kişi olmasını ve oturma kapasitesinin mevcut koltuk sayısına göre olmasını önermektedir. Hiçbir koşulda daha fazla sayıda seyirci, iyileştirme çalışmaları yapılmadan içeri alınmamalıdır.

ETKİNLİK SONRASI STRATEJİLER

Futbol maçları sırasında kullanılan etkinlik sonrası stratejiler, acil durumlarda iletişim kurmayı, çıkış kapılarını açmayı ve dağılma sürecini koordine etmeyi içerir.

ACİL DURUMLARDA İLETİŞİM

Fruin'e (1984) göre iletişim stratejileri sadece tüm medya türlerini içermemeli, aynı zamanda yönetici, personel, patronlar, yerel polis ve acil servisleri içeren iyi planlanmış bir iletişim ağının geliştirilmesini de içermelidir.

Müşterilerle anında iletişim, potansiyel olarak tehlikeli bir kalabalık durumunu hızla etkisiz hale getirmenin iyi bir yoludur, ancak mesajın biçimi ve ifadesi dikkatle seçilmelidir. Aciliyet duygusu veya kişisel güvenlik için bir tehdit oluşturan yanlış anlaşılmış bir mesaj veya mesaj durumu daha da kötüleştirilir (Fruin, 1984).

Abbott ve Geddie (2001), acil bir durumda iletişimin deneyimli bir konuşmacı tarafından yapılması gerektiğini, ses tonunun veya tavrının kalabalık paniğe yol açmaması gerektiğini belirtmektedir. Fruin'e (1984) göre, kalabalığın ezilmesinin sadece hoş olmayan bir deneyim mi yoksa feci bir sonuç mu olduğunu, kalabalığın içindeki insanların algıları belirler. Kalabalığın içindeki insanlar etraflarında olup bitenler hakkında geniş bir görüşe sahip değiller ve güvenilir bir kaynaktan güvenilir bilgi alınmadıkça yakındaki diğerlerinin spekülasyonlarına göre hareket edeceklerdir. Bir tehlike algısı varsa, insan uçuş tepkisi, kalabalığın muazzam enerjisini serbest bırakan ani hareket tipine neden olabilir (Fruin, 1984). Nairobi'deki iki spor stadyumunda tanık olunan felaket, acil bir durumda iletişimle ilgili tavsiyelerin çoğunun uygulanmadığını ortaya koyuyor.

ÇIKIŞ KAPILARININ AÇILMASI

Hanna (1994), büyük halk gösterilerinde ölümlerin ana nedenlerinden birinin, genellikle genç müşterilerin, içeri girdikten sonra arkadaşlarına ücretsiz erişim sağlamak için kapıları açmalarını önlemek için yapılan kilitli yangın çıkış kapıları olduğunu belirtmektedir. Açılan çıkış kapıları tarafından etkinleştirilen alarmlar, özellikle kapılar bu şekilde işaretlenmişse, önemli ölçüde daha güvenli bir alternatif ve caydırıcılık sağlayabilir. Bir çıkışa açılıyormuş gibi görünen ancak bu şekilde işaretlenmemiş kapılar, acil bir durumda panik ve kilitlenmeyi önlemek için işaretlenmelidir.

Aşırı kalabalık bir sorunsal, ek girişlerin oluşturulması gerekebileceğini ve etkinlik boyunca bir misafir ödeme yönteminin uygulanması gerektiğini öne sürmektedir. Tüm giriş/çıkış kapıları tek yönlü açılmalıdır çünkü çift yönlü döner kapılar aşırı kalabalık ve sıkışıklığa neden olur (Abbott ve Geddie, 2001). Hanna'nın (1994) haklı olarak belirttiği gibi, iki spor stadyumu, genç taraftar-

ların arkadaşlarına erişmesine izin vermemek için kilitli çıkış kapıları sonucu felakete tanık olmuş ve futbol maçları sırasında felakete yol açmıştır.

DAĞILMA SÜRECİNİN KOORDİNASYONU

Abbott & Geddie (2001), bir kriz meydana gelmeden önce bir tahliye planının düzenli ve rutin olarak uygulanmasını tavsiye etmektedir. Ayrıca, acil bir durumda, ters trafik akışının daha fazla soruna yol açabileceğinden, personelin kriz boyunca sakin kalması ve etkinlik iptal edildikten sonra devam etmemesi gerektiğine dikkat çekiyorlar. Daha önce tartışıldığı gibi, Nairobi County'deki iki spor stadyumundaki futbol maçları sırasında yeterli güvenlik personeli görev yapmamaktadır. Çoğu durumda bu, görevdeki birkaç güvenlik personeli için dağılma koordinasyonunu zorlaştıracaktır.

SONUÇ

Kalabalıkların ve buna bağlı olarak kalabalık yönetiminin çok yönlü özellikleri analiz edildiğinde kalabalık yönetiminin başta hayati olmak üzere, ekonomik, sosyal ve stratejik pek çok özelliği bulunmaktadır. Bu kapsamda kalabalık yönetimi stratejilerinin genelde kalabalık profiline özelde ilgili spor müsabakalarına yönelik olarak geliştirilebilmesi sonraki süreçlerde yaşanması olası bütün olumsuzlukların önüne geçeceği gibi etkili yönetim performansı ortaya koyabilmeyenin de ön şartı olarak görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abbott, J. & Geddie, M. (2000). Event and Venue Management: Minimizing Liability Through Effective Crowd Management Techniques. *Event management* 6(4): 259-270
- Allport, F. (1924). *Social psychology*. Boston, MA: Houghton Mifflin Co.
- Arbetter, L., & Holy. P. (1994). "Major League Security Hits the Minors" *Security Management* 38, 40-45.
- Bale, J. (2000). "The Changing Face of a Football: Stadiums and Communities" *Soccer and Society*, 1(1), 91-101
- Bralley, B. (2007). "Sanctions Enforced for Students Throwing Objects at Games" *Centre for problem Oriented Policing*.
- Branscombe, N. R. ve Wann, D. L. (1994). Collective self- esteem consequences of outgroup derogation when a valued social identity is on trial. *European Journal of Social Psychology*, 24(6), 641-657. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420240603>
- Brindley, J. (1982) Disruptive crowd behavior—a psychological perspective. *Journal of Policing*, 55(1), 28-38

- Connors, E. (2007). Planning and Managing Security for Major Special Events. Washington, D. C: U.S. Department of Justice.
- Counter Terrorism Protective Security Advice for Stadia and Arenas, (2012). National Counter Terrorism Security Office. Football Spectator Act 1989. England, Wales
- Dimmock, J.A., Grove, J.R., & Eklund, R.C. (2005). Reconceptualizing Team Identification: New Dimensions and Their Relationship to Intergroup Bias. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 9, 75-86.
- Fédération Internationale de Football Association, (2008). FIFA Stadium Safety and Security Regulations. FIFA Executive Committee.
- Freud, S. (1922) Group psychology and analysis of ego. New York, NY: Boni and Liveright.
- Garland, J. & Rowe, M. (2000). 'The Hooligan's Fear of Penalty'. Soccer and Society. 1 (1) 144-157
- Gill, M., Lowrey, T., & Park, J. (2002, February). Ovonic unified memory-a high-performance nonvolatile memory technology for stand-alone memory and embedded applications. In *2002 IEEE International Solid-State Circuits Conference. Digest of Technical Papers (Cat. No. 02CH37315)* (Vol. 1, pp. 202-459). IEEE.
- Griffin, E. (1997). A first look at communication theory (3rd ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Johnson, K. (2004). Underage Drinking. Washington DC: US Department of Justice
- Kingshott, B. F. (1993). Police behavior in crowd situations—A recipe for violence? *The Police Journal*, LXVI(4), 366–376.
- Kroon, M., Van Kreveld, D., & Rabble, J. (1991, November). Police intervention in riots; the role of accountability and group norms. *Journal of Community and Applied Psychology*, 1, 249–273.
- Kwalimwa, D. (2014). Here is the Deal: Identify those Football Thugs and they will be arrested. *Daily Nation*, 23, 48.
- Le Bon, G. (1996). The crowd: A study of the popular mind. New York, NY: Ballantine Books Inc.
- Lowrey, J. (2002). Football and Football Hooliganism. Sir Norman Chester Centre for Football Research. The FA Premier League 2001 Fans Survey, Fact Sheet 14
- Madensen, T. D & Eck, J.E. (2008). Spectator Violence in Stadiums. Pop Centre. Washington DC: US Department of Justice, Office of Community Oriented Police Services.
- Miller, J., & Gillentine, A. (2006). An analysis of risk management policies for tailgating activities at selected NCAA division I football games. *J. Legal Aspects Sport*, 16, 197.
- National Counter Terrorism Security Office, (2012). Counter Terrorism Protective Security Advice for Stadia and Arenas. England, Wales
- Powell, J. T. (1994). Crowd Management: Contemporary Issues. United States Sports Academy: Bookmark.
- Price, S. (2003). When Fans Attack. *Sports Illustrated* 98, pp 48-53.
- Reifman, A., Larrick R., & Fein S. (1991). "Temper and Temperature on the Diamond. The Head – Aggression Relationship in major league Baseball." *Personality and Social Psychology Bulletin*
- Robertson, I. T., Cooper, C. L., Williams, J., & Williams, J. (1990). The validity of the occupational stress indicator. *Work & Stress*, 4(1), 29-39.
- Russell, G. (2004). 'Sports Riots. A Social- Psychological Review' *Aggression and Violent Behaviour*, 9, 353-378
- Sappenfield, M. (2004). "Sports Violence Fed by Both Fans, Athletes; Incidents Throw harsh Light on a culture Fed by Talk Radio and Disrespect Authority." *The Christian Science Monitor*. Retrieved from www.csmonitor.com.

- Spaaij, R. (2006). Aspects of Hooligan Violence. A reappraisal of Sociological Research into Football Hooliganism. ASSR Working Paper Series. Spain.
- Taylor, Rt, Hon. L. J. (1989). The Hillsborough Stadium Disaster. Interim Report. HM Stationery Office.
- Turner, R., & Killan, L. (1957). Collective behavior. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Wandera, G. (2009). Referee Killed on Duty. The Standard, 3rd August.
- Wann, D.L. (2006). The Causes and Consequences of Sport Team Identification. Handbook of Sports and Media. Mahwah, No.: Erlbann
- Westin, C. (2003). What Strategies will a Large Urban Police Department Use to ensure Effective Police Response to Disturbances at large Entertainment Venues? Sacramento. Calif: Sacramento Police Department.
- Wheeler, L., & Miyake, K. (1992). Social comparison in everyday life. Journal of Personality and Social Psychology, 62, 760-773
- Wikipedia (2021). 1967 Kayseri Stadyum Faciası. 12.02.2022 tarihinde URLden Erişim.
- Ziller, R. C. (1964). Individuation and socialization: A theory of assimilation in large organizations. Human Relations, 17(4), 341-360.

